

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา ผลที่ได้จากการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของชุมชนในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย ต่อการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของชุมชนในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยต่อการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และ 2) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพความเป็นอยู่และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย ใช้ศึกษาในพื้นที่โดยเลือกหมู่บ้านห้วยปูลิง และบ้านห้วยอีตุ หมู่ที่ 3 ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรจำนวน 106 หลังคาเรือน ประชากร 450 คน วิธีการศึกษาใช้วิธีศึกษาจากเอกสารและใช้แบบสำรวจเป็นเครื่องมือในการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

6.1 สรุปผลการศึกษา

1) จากผลการศึกษากิจการดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่สรุปได้ว่า ประชากรที่ศึกษาทั้งหมดเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ได้รับทราบข่าวสารดังกล่าวจากเจ้าหน้าที่สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 16 รองลงมาคือ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำหมู่บ้าน โดยมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงานโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ มีความเข้าใจถึงการรักษาป่าที่สมบูรณ์ไม่ให้ถูกทำลาย การฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้คืนสู่สภาพธรรมชาติ และการให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนในลักษณะบ้านเล็กในป่าใหญ่ ตามลำดับ

ประชากรที่ศึกษาเห็นว่า หน่วยงานที่แนะนำโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ให้ราษฎรในหมู่บ้านได้รับทราบ ได้แก่ สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 16 ศูนย์ศิลปาชีพภูผิงค์ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งเห็นว่าการดำเนินงานตามโครงการเป็นการส่งเสริมราษฎรในด้านการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า การมีแหล่งอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน โดยการปลูกพืชผักสวนครัว ไม้ผล เลี้ยงสัตว์ และส่งเสริมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้รับประโยชน์ และมีความพึงพอใจในการป้องกันไฟป่า การทำแนวกันไฟ และทางตรวจการณ์ การปลูกและบำรุงป่า เพื่อฟื้นฟูต้นน้ำลำธาร การบำรุงเสริมสร้างสวนป่าธรรมชาติและป่าชุมชน และการอบรมด้านการทอดผ้า

และจัดตั้งกลุ่มทอผ้าให้กับแม่บ้าน อย่างไรก็ตาม ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่มีปัญหาและอุปสรรคในด้านการลาดตระเวนป้องกัน/ปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า ด้านการส่งเสริมการเกษตรผสมผสานเพื่อการเกษตรยั่งยืน และด้านการทำปุ๋ยหมักและยาฆ่าแมลงชีวภาพ นอกจากนี้ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ควรเพิ่มการดำเนินงานในด้านการออกเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย การจัดอบรมด้านการเลี้ยงสัตว์และการเกษตร รวมทั้งการแนะนำความรู้สู่ชุมชน ให้เยาวชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น

2) จากการศึกษาผลกระทบจากการดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ สรุปได้ว่าส่งผลกระทบต่อชุมชน และต่อทรัพยากรในชุมชน สำหรับผลกระทบต่อชุมชน พบว่าประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ มีผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาชุมชน ในด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนสะอาดปราศจากโรคภัย และความมอดอยากแห้งแล้งลดน้อยลง มีผลกระทบต่อระบบสังคมในด้านทำให้ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากภายนอกมากขึ้น และได้รับการศึกษามากขึ้นและสูงขึ้น มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ อาชีพ รายได้ในด้านการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อสร้างเสริมรายได้ให้ครอบครัว และส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ การปรับตัว และภูมิปัญญาในด้านการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

ส่วนผลกระทบต่อทรัพยากรในชุมชน พบว่า ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ในด้านการรักษาป่าที่อุดมสมบูรณ์มิให้ถูกทำลายอีกต่อไป มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าในด้านสัตว์ป่าในพื้นที่ได้อาศัยอยู่อย่างปลอดภัย มีโอกาสขยายพันธุ์เพิ่มขึ้นช่วยให้ไม่สูญพันธุ์ และมีผลกระทบต่อสภาพป่าในด้านทำให้เกิดความชุ่มชื้นรู้สึกเย็นสบายเมื่ออยู่ในป่าในช่วงเวลากลางวัน พื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้คืนสู่สภาพธรรมชาติโดยให้มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าไม้ใช้สอย และป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเติบโตหนาแน่นมากขึ้น

6.2 ผลที่ได้จากการศึกษา

สำหรับผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ มีดังนี้

1. ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศีลควบคู่กันไป อีกทั้งส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนกลุ่มที่มีการศึกษานั้นมีการศึกษาสูงสุดเพียงระดับประถมศึกษา ส่งผลให้ราษฎรส่วนใหญ่อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ แต่สามารถฟังและเข้าใจรวมทั้งพูดภาษาไทยได้บ้าง ซึ่งจะ เป็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ และจะเป็นปัญหาสำคัญต่อการดำเนินงาน โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่

2. ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่อาศัยเป็นหลักแหล่ง จึงมีความรักผูกพันในถิ่นฐานที่อยู่ และเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น และให้ความเชื่อ ความศรัทธา ความรักและหวงแหนป่ามาประยุกต์ใช้ เพื่อสืบชะตาขุนน้ำ สืบชะตาต้นไม้ และการบวชป่า แสดงให้เห็นว่าเกิดการเรียนรู้ในหมู่บ้าน

3. ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ทำนาหรือทำข้าวไร่ และประกอบอาชีพเสริมด้วยการรับจ้างแรงงานทั่วไป และเลี้ยงสัตว์ จึงได้รับรายได้ทั้งจากอาชีพหลักและอาชีพเสริมเฉลี่ยต่อเดือนไม่มากนัก อีกทั้งส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินของตนเองโดยไม่ต้องเช่าที่ แต่มีปัญหาในด้าน ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองเนื่องจากอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ให้กับราษฎรได้ นอกจากนี้ประชากรที่ศึกษาทั้งหมดทำการเกษตรบนพื้นที่สูง โดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก จึงเก็บเกี่ยวผลผลิตจากการทำนาหรือทำข้าวไร่ได้เพียง 21 – 30 ถึงต่อไร่ และได้ผลผลิตจากการทำไร่/ทำสวนทุกชนิด น้อยกว่า 450 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย จึงต้องเก็บผลผลิตที่ได้ไว้กินเองและไว้ใช้สอยในครัวเรือน

4. ประชากรที่ศึกษามีความเห็นว่า ได้ประโยชน์จากการดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ในหลาย ๆ ด้าน ที่สำคัญได้แก่ ความมั่นคงในอาชีพที่มีมากขึ้น การได้รับการสนับสนุนจากองค์กร หน่วยงานของรัฐ ในการส่งเสริมปรับปรุงด้านการเกษตร การประกอบอาชีพเสริม หัตถกรรมพื้นบ้าน โดยบางส่วนได้ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการศูนย์ศิลปาชีพภูผิงค์ และได้นำความรู้ดังกล่าวไปพัฒนาชุมชนและวิถีชีวิตของตนให้ดีขึ้น ได้รับสนับสนุนทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งส่งผลให้ประชากรที่ศึกษามีอาหารบริโภคคุ่มปี มีรายได้เสริมจากการปลูกพืช การเพาะเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากป่าธรรมชาติที่ฟื้นตัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้น้ำท่าตามลำห้วย ลำธารต่าง ๆ สมบูรณ์ขึ้น

6.3 อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของชุมชนในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย ต่อการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ในครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากปัจจัยที่ได้กล่าวข้างต้น ในด้านการนับถือผี การไม่ได้รับการศึกษาที่ทำให้อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้ รวมทั้งการมีสมาชิกในครัวเรือนค่อนข้างมากนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญต่อการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเร่งด่วนในด้านการนับถือศาสนา การศึกษา และการวางแผนครอบครัว แต่การจะแก้ไขให้ราษฎรหันมานับถือศาสนาพุทธเพียงอย่างเดียวโดยไม่นับถือผีนั้น ต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากมีผลกระทบต่อจิตใจของราษฎร เพราะการนับถือผีนั้นได้รับการปลูกฝังสืบทอดกันมานาน ฉะนั้นจึงต้องอาศัยระบบการจัดการด้านการศึกษาเข้ามาช่วย โดยมีแนวทางที่กระทำได้ 3 แนวทาง แนวทางแรก หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษา อาทิ ศูนย์การศึกษาชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ควรเข้ามาดำเนินการ

ให้การศึกษากับชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชุมชนต่อไป โดยให้การศึกษาควบคู่ไปพร้อมกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อผสมผสานกันไป

แนวทางที่สองก็คือ การใช้พระสงฆ์หรือวัดเป็นผู้กล่อมเกลา ให้เป็นศูนย์ยึดเหนี่ยวจิตใจของราษฎรแทนการนับถือภูตผีวิญญูณ เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลักอยู่แล้ว ดังนั้นองค์การศาสนาอาจดำเนินการดังกล่าวด้วยการนิมนต์พระสงฆ์ หรือหน่วยงานความมั่นคงภายในจัดส่งอนุศาสนาจารย์มาอบรมชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องในเรื่องดังกล่าวให้กับราษฎร

แนวทางสุดท้ายคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการควรความร่วมมือกับกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็ก เยาวชน ตลอดจนชาวบ้านในหมู่บ้านให้บวชพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อให้ได้รับการกล่อมเกลาในเรื่องศาสนา ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรม พร้อมกับถ่ายทอดความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า การอนุรักษ์โบราณสถาน ศิลปะวัตถุ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การเป็นผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาชนบท การสาธารณสุข และวิทยาการที่ควรรู้ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นลูกหลานของราษฎรในพื้นที่ ให้เป็นบุคคลคุณภาพเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

อย่างไรก็ดี ในการจะปรับเปลี่ยนความเชื่อของราษฎรมิให้นับถือภูตผีนั้น จะต้องพิจารณาและกระทำในเฉพาะที่เห็นว่าเป็นสิ่งมลายหรือส่งผลให้คุณภาพชีวิตด้อยลง แต่ในส่วนที่เป็นความเชื่อหรือการนับถือผีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า อาทิการสืบทอดขนานน้ำ การบวชต้นไม้และบวชป่า เป็นต้น ในส่วนนี้ควรส่งเสริมและจรรโลงรักษาไว้ ไม่ควรลบล้างความเชื่อดังกล่าวเนื่องจากคติความเชื่อเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาชุมชนของราษฎร เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่เกิดในหมู่บ้านห้วยปลิงและบ้านห้วยอีลุ เมื่อเปรียบเทียบอายุเฉลี่ยกับระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่โดยเฉลี่ยรวมทั้งถิ่นฐานภูมิลำเนาเดิมข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่อาศัยเป็นหลักแหล่งมิได้ย้ายถิ่นฐาน ดังนั้นจึงเกิดความรักผูกพันในถิ่นฐานที่อยู่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น เมื่อมีความเชื่อ ความศรัทธา รักและหวงแหนป่า สิ่งเหล่านี้จึงถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสืบทอดขนานน้ำ สืบทอดต้นไม้ และการบวชป่า แสดงให้เห็นว่าเกิดการเรียนรู้ในหมู่ชาวบ้าน ว่าต้องช่วยกันพิทักษ์รักษาต้นน้ำลำธาร ตลอดจนป่าเขาป่าไพร เพราะมองเห็นคุณค่าเนื่องจากได้พึ่งพาอาศัยตลอดมา และเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมสืบทอดขนานน้ำย่อมเกิดความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ (ผี) ที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองอย่างเลื่องไม่ได้ จึงไม่มีผู้ใดกล้าละเมิดเพราะเกรงจะมีอันเป็นไป จึงเท่ากับเป็นการต่ออายุหรือสร้างความยั่งยืนให้กับธรรมชาติที่ชาวบ้านรัก นับถือ และหวงแหนได้ ดังนั้นความเชื่อในส่วนนี้จึงมีคุณค่าที่ควรดำรงรักษาไว้สืบไป

ผลการศึกษาในส่วนนี้พบว่า เหมือนกับการศึกษาของ วิชัย กิจมี (2546) ที่ได้ศึกษาพบว่า

ชุมชนในเขตพื้นที่บ้านนาไคร้ ตำบลยางเปียง บ้านห้วยปูลิง ตำบลม่อมจอง และบ้านแม่ตึ้นน้อย ตำบลแม่ตึ้นน้อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ราษฎรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 36 ปี ไม่ได้รับการศึกษา แต่สามารถพูดภาษาไทยได้ มีสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 4 คน โดยทั่วไปนับถือศาสนาพุทธ ได้รับความรู้และการสนับสนุนในการดำรงชีวิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากสถานีพัฒนาป่าไม้ และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรมและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งใกล้เคียงกับการศึกษาของ ประคอง ยอดหอม (2545) ที่ศึกษาพบว่าชาวไทยภูเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกันกำหนดให้ป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ โดยมีประเพณีและความเชื่อที่เชื่อกันว่า ป่าไม้เป็นที่ตั้งของศาลอาปาหุมหรือผีหลวงประจำหมู่บ้าน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีผีคอยดูแลอยู่ หากใครเข้าไปตัดทำลายป่าไม้บริเวณนี้ผีจะลงโทษ โดยทำอันตรายแก่ผู้นั้นรวมทั้งผู้คนในหมู่บ้าน นอกจากนี้แล้วยังเหมือนกับการศึกษาของ เอกชัย เครืออินตะ (2540) ที่ศึกษาพบว่าวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐานของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมักตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งแน่นอน ไม่นิยมย้ายถิ่น โดยก่อนที่จะตั้งบ้านเรือนจะสำรวจตรวจสอบสภาพพื้นบริเวณโดยรอบก่อนว่ามีความสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด หากสมบูรณ์ก็จะตั้งถิ่นฐานบริเวณนั้น จากการที่ไม่นิยมย้ายถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงก่อให้เกิดความรักในถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง การดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงอาศัยประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ เพราะป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร และเป็นที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่บรรพกาล เมื่อชีวิตต้องพึ่งพิงป่าไม้ จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงเกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ในการศึกษาด้านอาชีพพบว่า ราษฎรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักด้วยการทำนาหรือทำข้าวไร่ โดยเป็นการเกษตรที่พึ่งพาน้ำฝนเป็นหลัก และนิยมรับจ้างแรงงานทั่วไป รวมทั้งเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม กอปรกับส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษา ทำให้มีรายได้ทั้งจากอาชีพหลักและอาชีพเสริม ไม่มากนัก นอกจากนี้ราษฎรยังใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินในลักษณะทำไร่หมุนเวียนโดยเคลื่อนย้ายไปใน 2 - 3 พื้นที่ ทั้งนี้ประการแรกเนื่องมาจากสภาพของพื้นที่บ้านห้วยปูลิง และบ้านห้วยอีตู หมู่ที่ 3 ตำบลม่อมจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่นั้นเป็นเขตพื้นที่สูง ผิวดินไม่ลึกมากนัก พื้นที่ราบโล่งมีน้อย การทำไร่หมุนเวียนใน 2 - 3 พื้นที่ จะช่วยชะลอการชะล้างพังทลายของหน้าดินจากการทำไร่ได้ และช่วยให้ดินมีการฟื้นตัวเร็วขึ้น ประการที่สอง การทำกินเป็นหลักแหล่งถาวรในพื้นที่ทำกินไม่เคลื่อนย้าย โดยทำนาหรือทำข้าวไร่ในพื้นที่แห่งเดียวซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเข้มข้น (Intensive Agriculture) ประกอบกับผิวดินตื้น จึงส่งผลให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ในที่สุดราษฎรหันมาใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิต ประกอบกับพื้นที่ทำกินอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ จึงมีแมลงศัตรูพืช ระบาดจนจำนวนมาก ต้องใช้ยาปราบศัตรูพืชมากอีกเช่นกัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินที่ทำกิน และสารเคมีตกค้าง อันเป็นผลจากการขาดระบบการจัดการทรัพยากรดินที่ดี และการปลูกพืชบนพื้นที่

ลาดชันทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินได้ง่าย ผลผลิตทางการเกษตรจึงลดลง ซึ่งในเรื่องนี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2536 และได้มีพระราชเสาวนีย์ตามหนังสือกองทัพอากาศที่ 3 และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 3 ที่ นร 5106/316 ลงวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ดังมีความตอนหนึ่งว่า

“...ซึ่งแจ้งให้ราษฎร ได้ทราบถึงผลเสียที่เกิดขึ้นจากการเพาะปลูก และการใช้ยาฆ่าแมลง... ให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และอธิบดีกรมป่าไม้ (สมัยนั้น) จัดหาวิทยากรมาอบรมราษฎรในเรื่องการใช้ยาฆ่าแมลง”

จากน้ำพระราชหฤทัยอันหาที่สุดมิได้นั้น ส่งผลให้ราษฎรในพื้นที่ต่อมา ได้มีความรู้ที่ถูกต้องในด้านการเกษตร การจัดการทรัพยากรดิน และการใช้สารเคมีฆ่าแมลงมากขึ้น

จากการที่ประชากรที่ศึกษาทำการเกษตรบนพื้นที่สูง โดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก จึงเก็บเกี่ยวผลผลิตจากการทำนาหรือทำข้าวไร่ได้ไม่มากนัก ส่วนกลุ่มที่ทำไร่ทำสวนทุกชนิดเป็นอาชีพเสริมก็เก็บเกี่ยว ผลผลิตได้ไม่มากอีกเช่นกัน จึงจำเป็นต้องเก็บผลผลิตที่ได้ไว้กินเองในครัวเรือน ซึ่งผลการศึกษาพบว่าเหมือนกับการศึกษาของ เอกชัย เครืออินตะ (2540) ที่ได้ศึกษาพบว่า ชาวกะเหรี่ยงทำการเกษตรตามแบบธรรมชาติโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ดังนั้นผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ

จากการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบได้แก่ สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 16 ศูนย์ศิลปาชีพห้วยผึ้ง และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ได้ดำเนินการวางแผนแนะนำโครงการให้ราษฎร ได้รับรู้และเข้าวัดดูประสงค์ดังกล่าวแล้วข้างต้น โดยดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และได้กำหนดรูปแบบของโครงการประกอบด้วยแผนงานดำเนินการระยะ 5 ปี รวม 3 แผนงาน ได้แก่ แผนงานป้องกันรักษาป่า อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า สภาพแวดล้อม และฟื้นฟูสภาพป่า แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และแผนงานพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต

จากผลการศึกษาการดำเนินงานของโครงการในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ตามแนวพระราชดำริโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ และผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนที่อาศัยในพื้นที่โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ประชากรที่ศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับประโยชน์จากงานป้องกันรักษาป่า อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า สภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับประโยชน์ในระดับมากในด้านการป้องกันไฟป่า การทำแนวกันไฟ และทางตรวจการณ์ เนื่องจากในช่วงฤดูแล้งมักเกิดปัญหาไฟป่าอยู่เสมอ ดังนั้น การมีอาสาสมัครเวรยามป้องกันไฟป่าและกันทำแนวกันไฟ รวมทั้งทางตรวจการณ์ จึงส่งผลให้ราษฎรมีความอบอุ่นใจในการคลี่คลายปัญหาไฟป่าได้ในระดับหนึ่ง แต่ประชากรที่ศึกษากลับเห็นว่าได้รับประโยชน์ในระดับ

ปานกลางในด้านการเพาะเลี้ยง การขยายพันธุ์เพื่อรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และด้านการลาดตระเวนป้องกันปราบปรามการตัดไม้ทำลายป่า ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจุบันยังมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และล่าสัตว์ป่า ทั้งจากรายกรรณในพื้นที่ และบุคคลที่แอบจากภายนอกที่ลักลอบเข้าไปตัดไม้และล่าสัตว์ป่าเพื่อเอามาจำหน่าย ซึ่งในเรื่องนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว โดยการจัดหน่วยอาสาสมัครร่วมกับเจ้าหน้าที่ออกลาดตระเวนและเฝ้าระวังเพิ่มขึ้น จากผลการศึกษานี้เหมือนกับการศึกษาของ อติสรณ์ กองเพิ่มพูล (2543) ที่ศึกษาพบว่า ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยประสบปัญหาที่สำคัญ คือ ไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง มีการเผ้วถางป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยเหนือต้นน้ำ การล่าสัตว์ป่าเพื่อออกจำหน่าย การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำไปใช้ และการศึกษานี้เหมือนกับการศึกษาของ สุวัชนี ตันตระกูล (2539) ที่ศึกษาพบว่า องค์การด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือ ประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในด้านการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยและการเปิดพื้นที่ดินทำกิน ปัญหาจากไฟป่า ปัญหาการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร

สำหรับประโยชน์จากงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สังคม และคุณภาพชีวิต ประช เกษที่ศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับประโยชน์ในระดับมาก ในด้านการอบรมด้านทอผ้าและจัดตั้งกลุ่มทอผ้าให้กับแม่บ้าน การสร้างฝายต้นน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำของหมู่บ้าน และการส่งเสริมและให้ความรู้ด้านการวางแผนครอบครัว และการส่งเสริมและให้ความรู้ด้านสุขอนามัย ทั้งนี้เนื่องมาจากราษฎรบางส่วนรับการคัดเลือกเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์ศิลปาชีพภูพิงค์ จึงนำความรู้ที่ได้รับกลับมาพัฒนาชุมชนของตน กอปรกับมีเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานเข้าไปแนะนำความรู้ ดูแลช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ จึงส่งผลให้การดำรงชีวิตดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก อย่างไรก็ตาม ประชากรที่ศึกษามีความเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตรในระดับมากและปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากบริเวณพื้นที่บ้านห้วยบุถึงและบ้านห้วยอีตู หมู่ที่ 3 ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย ตามประกาศหนังสือราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 100 ตอนที่ 135 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2526 ดังนั้นการจัดการพัฒนาที่ดินในบริเวณดังกล่าวจึงถูกบังคับด้วยกฎหมายดังกล่าว ส่งผลให้หน่วยงานทุกหน่วยงาน อาทิ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืดเชียงใหม่ ไม่สามารถเข้าดำเนินงานในพื้นที่ดังกล่าวได้ เนื่องจากมีบทบัญญัติในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้เข้าไปครอบครองยึดถือที่ดิน ตัดโค่น เผ้วถางป่า ทำลายต้นไม้หรือพฤษชาติอื่น ๆ หรือขุดหาแร่ ดิน หิน หรือเลี้ยงสัตว์ หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำ หรือ ทำให้น้ำในลำห้วยหนองบึง ท่วมทัน หรือเหือดแห้งเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท และผู้ที่ประสงค์จะเข้าไปเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน การติดต่อขออนุญาตนั้นกระทำได้ที่ ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ (ชื่อหน่วยงานเดิม) กรุงเทพมหานคร และที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้น

ตั้งอยู่เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ประชากรที่ศึกษามีความเห็นว่ โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ควรเพิ่มเติมการดำเนินงานในด้านการออกเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย การอบรมด้านการเลี้ยงสัตว์และการเกษตร และการแนะนำความรู้สู่ชุมชนและให้เยาวชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าราษฎรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทบุญดีในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าไม่เพียงพอ เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนที่มีการศึกษาก็เพียงระดับประถมศึกษา ทำให้อ่านภาษาไทยไม่ได้ ประกอบกับไม่มีหน่วยงานใดชี้แจงให้ทราบถึงรายละเอียดว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่สามารถออกเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยให้แก่ราษฎรดังกล่าวได้ เนื่องจากอยู่อาศัยและ ทำกินในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งการศึกษาส่วนนี้เหมือนกับการศึกษาของ อติสรณ์ กองเพิ่มพูล (2543) ที่ศึกษาพบว่า ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย ต้องการให้มีการจัดสรรที่ทำกินให้เพียงพอ และต้องการเข้ารับการศึกษาอบรมความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่า

จากการที่ราษฎรชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงในพื้นที่บ้านห้วยปูลิง และบ้านห้วยอีลู หมู่ที่ 3 ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พลิกฟื้นสภาพความเป็นอยู่ การทำกินของตนได้โดยร่วมมือในการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ แสดงให้เห็นว่าราษฎรมีตระหนัก มองเห็นคุณค่าและความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งการร่วมฟื้นฟูสภาพป่าให้คืนสู่สภาพที่ดีขึ้นนั้นย่อมส่งผลดีโดยตรงแก่ราษฎรเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้น มีอาชีพ และทำกินเป็นหลักแหล่งโดยไม่ได้รับความเดือดร้อน โดยมีลักษณะของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า ได้อย่างกลมกลืน

ในการศึกษาด้านผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพความเป็นอยู่ รวมทั้งวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่พบว่า ในด้านผลกระทบต่อชุมชน การดำเนินงานตามโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ มีต่อผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาชุมชนในลักษณะที่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นปานกลาง ในด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนสะอาดปราศจากโรคภัย ความอดอยากแห้งแล้งลดน้อยลง สภาพของชุมชนเป็นระบบระเบียบมากขึ้น การเกิดโรคระบาดรุนแรงลดลง อัตราตายของชุมชนลดลง มีผลกระทบต่อระบบสังคมในลักษณะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นมากในด้านได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากภายนอกมากขึ้น และได้รับการศึกษามากขึ้นและสูงขึ้น อีกทั้งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ อาชีพ รายได้ ในลักษณะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นมากในการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อสร้างเสริมรายได้ให้ครอบครัว และมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ การปรับตัว ภูมิปัญญาในลักษณะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นมากในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น ตามลำดับ ซึ่งเหมือนกับการศึกษาของวิชัย กิจมี (2546) ที่ศึกษาพบว่า การดำเนินงานของสถานีพัฒนาป่าไม้ในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการอนุรักษ์สภาพป่าในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัด

เชิงใหม่ ส่งเสริมและพัฒนากิจการดำรงชีวิตจากสถานีพัฒนาป่าไม้ก่อให้เกิดผลดีแก่ชุมชนทุกด้าน

ส่วนในด้านผลกระทบจากการดำเนินงานตาม โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ที่มีต่อทรัพยากร ในชุมชนพบว่า การดำเนินงานส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในลักษณะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมากในด้านการรักษาป่าที่อุดมสมบูรณ์ไม่ให้ถูกทำลาย ทำให้มีแหล่งน้ำแหล่งอาหาร ที่อุดมสมบูรณ์ ทรัพยากรที่ได้จากป่าเพิ่มมากขึ้นเพียงพอต่อการใช้สอย และอัตราการเกิด ไฟป่าลดลง มีความรุนแรงน้อยลง อีกทั้งมีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในลักษณะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นปานกลาง ในด้านสัตว์ป่าในพื้นที่ได้อาศัยอยู่อย่างปลอดภัย มีโอกาสขยายพันธุ์เพิ่มขึ้นช่วยให้ไม่สูญพันธุ์ การลักลอบล่าสัตว์ป่าสงวนลดน้อยลง มีสัตว์ป่าหลากหลายสายพันธุ์เข้ามาอาศัย เป็นจำนวนมาก และมีการเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อนำไปปล่อยป่าต่อไป และมีผลกระทบต่อ การฟื้นฟูสภาพป่าในลักษณะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นมาก ในด้านมีความชุ่มชื้น ทำให้รู้สึกเย็นสบายเมื่ออยู่ในป่าในช่วงเวลากลางวัน ฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้คืนสู่สภาพธรรมชาติโดยให้มีทั้ง ป่าธรรมชาติและป่าไม้ใช้สอย ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเติบโตหนาแน่นมากขึ้น และปริมาณน้ำใน แหล่งน้ำลำธารมากขึ้น และมีอยู่ตลอดโดยไม่แห้งขอดในช่วงฤดูแล้ง จากผลการศึกษาในส่วนนี้พบว่า ใกล้เคียงกับการศึกษาของ สุวัชนี ตันตระกูล (2539) ที่ศึกษาพบว่า ในการดำเนินงานขององค์การด้าน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือ นั้นหากชุมชน ในพื้นที่ได้รับการติดต่อพบปะกับเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ โครงการมากขึ้น ก็จะส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนั้น

จากการดำเนินงานตาม โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ที่มีผลกระทบต่อชุมชนและต่อทรัพยากร ในชุมชนดังที่ได้กล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อชุมชน เนื่องจากได้นำความเจริญเข้าสู่ชุมชน โดยเฉพาะด้านสาธารณสุข ด้านข้อมูลข่าวสารที่เปิดโลกทรรศน์ใหม่ให้ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจาก ภายนอกมากขึ้น และด้านการศึกษาซึ่งเด็กและเยาวชนมีโอกาสทางการศึกษามากขึ้นและสูงขึ้น ซึ่งจะ เป็นผู้นำพาความเจริญมาสู่หมู่บ้านอีกในอนาคต นอกจากนี้การดำเนินงานยังส่งผลกระทบในเชิงบวก ต่อทรัพยากรในชุมชน ที่สำคัญคือ การรักษาป่าที่อุดมสมบูรณ์ไม่ให้ถูกทำลาย ทำให้มีแหล่งน้ำแหล่ง อาหารที่อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าได้อาศัยอยู่อย่างปลอดภัย มีความชุ่มชื้น สภาพป่าที่ถูกทำลายได้รับการ ฟื้นฟูให้คืนสู่สภาพธรรมชาติมีทั้งป่าธรรมชาติและป่าไม้ใช้สอย ซึ่งบรรลุวัตถุประสงค์ของ โครงการ บ้านเล็กในป่าใหญ่ สามารถสนองพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่พระราชทาน พระราชดำริแนวทางการอนุรักษ์ไว้ว่า

“ให้มีการดำเนินการรักษาป่าที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ให้ถูกทำลายต่อไป ฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลาย ให้คืนสู่สภาพธรรมชาติ โดยให้มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าไม้ใช้สอย และพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ ดีขึ้น ให้มีอาชีพและที่ทำกินเป็นหลักแหล่งโดยไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน เพื่อให้คนกับป่าอยู่ร่วมกัน อย่างกลมกลืนในลักษณะ บ้านเล็กในป่าใหญ่ โดยมีราษฎรเป็นผู้รักษาป่า” (กองอำนวยการโครงการ

อนุรักษ์สภาพป่าในพื้นที่อำเภออมก๋อย, 2542)

อนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษาข้อมูลอาจมีความขัดแย้งกันในบางส่วน ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญคือ ในการศึกษาครั้งประชากรที่ศึกษาคือ ชาวไทยภูเขาเผ่ากระเหรี่ยง ดังนั้นระหว่างทำการศึกษาในช่วงแรกจึงประสบปัญหาในด้านการสื่อสารทางภาษา ผู้ศึกษาจึงได้ดำเนินการแก้ไข โดยการอบรมผู้ช่วยทำการศึกษาที่สามารถสื่อสารภาษากระเหรี่ยงได้ ให้เป็นผู้ช่วยรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง แต่กระนั้นผู้ศึกษาพบว่าปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลมีความขัดแย้งกันก็คือ ประชากรที่ศึกษาส่วนหนึ่งไม่ได้รับการศึกษา ประกอบกับส่วนหนึ่งมีอายุค่อนข้างมาก กล่าวคือประชากรที่ศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไปมีจำนวนทั้งสิ้น 21 ราย ขณะเดียวกันกลุ่มที่มีอายุค่อนข้างน้อยคือระหว่าง 18 – 31 ปี มีจำนวน 13 ราย จึงเป็นไปได้ว่าประชากรที่ศึกษาที่มีอายุมากซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา อาจไม่เข้าใจข้อมูลในแบบสอบถามอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะการจัดระดับความคิดเห็น จึงตอบแบบสำรวจคลาดเคลื่อนไปจากความคิดเห็นที่แท้จริง ส่วนประชากรที่ศึกษากลุ่มมีอายุระหว่าง 18 – 31 ปี นั้น บางส่วนเป็นเยาวชนจึงไม่มีประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจ และการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่มากนัก แต่กระนั้นผู้ศึกษาต้องรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่ศึกษาทั้งสองกลุ่ม เนื่องจากต้องการให้การศึกษาครั้งนี้รวบรวมข้อมูลโดยกระจายในทุกกลุ่มอายุ และผู้ศึกษาเห็นว่าประชากรที่ศึกษาที่มีอายุมากเป็นผู้ที่รู้เรื่องราวและความ เป็นมาต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นอย่างดี โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยา ในขณะที่ประชากรที่ศึกษาที่มีอายุระหว่าง 18 – 31 ปี เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะมีอิทธิพลต่อชุมชนของตนต่อไปในอนาคต จึงต้องการศึกษาความคิดเห็นจากประชากรในกลุ่มนี้ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

6.4 ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาดังนี้

1. ราษฎรในพื้นที่ที่ได้รับการศึกษามีจำนวนน้อยและไม่สูงนัก ดังนั้นหน่วยงานด้านการศึกษา เช่น ศูนย์การศึกษาชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) ควรเข้ามาดำเนินการให้การศึกษาแก่ชุมชนมากขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการไปกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กวัยเรียนและเยาวชน ทั้งนี้เพื่อให้มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้นและสูงขึ้น
2. ราษฎรชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ให้มากขึ้น ในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการ เพื่อที่หน่วยงานที่รับผิดชอบจะได้รับรู้รับทราบปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ซึ่งจะได้ดำเนินการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงประเด็น
3. หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตร จำเป็นต้องเร่งดำเนินการส่งเสริมการเกษตรบนพื้นที่สูง โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่ราษฎรในด้านการเกษตร

เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้นกว่าปัจจุบัน

4. ยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ประการแรกก็คือ ให้อำเภอในพื้นที่ร่วมกันรักษาป่าที่อุดมสมบูรณ์ไม่ให้ถูกทำลายต่อไป ขณะเดียวกันต้องเร่งฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้คืนสู่สภาพธรรมชาติ โดยให้มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าไม้ใช้สอย และพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้น ส่งเสริมด้านอาชีพให้มีอาชีพและที่ทำกินเป็นหลักแหล่งแน่นอน โดยไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน เพื่อให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในลักษณะ “บ้านเล็กในป่าใหญ่” โดยมีราษฎรเป็นผู้รักษาป่า ตามแนวทางพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประการต่อมาคือ หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องนำระบบป่าชุมชนเข้ามาช่วยในการจัดการ โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วนให้ชัดเจนเป็นพื้นที่ทำกินของราษฎร พื้นที่ป่าชุมชน และพื้นที่ป่าชุมชนน้ำ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการขยายที่ดินทำกินเพิ่มเติม

5. สำหรับวิธีการดำเนินงานนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และกระทำเป็นตัวอย่าง ทั้งในด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนาคุณภาพงานต่าง ๆ และการเกษตรยั่งยืนบนพื้นที่สูง เพื่อให้ราษฎรได้เลียนแบบและเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในชุมชนของตนต่อไป

6. การจะธำรงรักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และการจะให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนในลักษณะบ้านเล็กในป่าใหญ่ได้นั้น จำเป็นต้องรณรงค์ส่งเสริมราษฎรให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวิธีการธำรงรักษา ซึ่งต้องผสมผสานความรู้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่เข้าด้วยกัน ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดเตรียมงบประมาณ และคัดเลือกราษฎรส่วนหนึ่งให้เข้ารับการอบรมความรู้ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เพื่อให้ราษฎรนำความรู้ที่ได้รับไปทำหน้าที่ครูอาสาบรมความรู้ให้กับราษฎรอื่น ๆ ในชุมชนอีกทอดหนึ่ง และเมื่อครูอาสาคนใดสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ความรู้กับชุมชนของตน จนสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ก็ควรมีการประกาศหรือมอบเกียรติคุณให้เป็นตัวอย่าง

7. การดำเนินงานโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ของชุมชนในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ความยั่งยืนในระยะยาว ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ร่วมกันใช้ทรัพยากรที่สามารถหาหรือผลิตขึ้นได้เองในท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่มีการนำเข้าทรัพยากรจากถิ่นอื่นมาใช้